

ISBN: 978-625-7014-40-3

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

Ketebe Yayınları: 250

Poetika

Editör

Hümevra Çalışkan

Kapak

Harun Tan

Düzeltili

Cihan Aldık

Mizanpaj

İrem Sönmez

1. BASKI

Mart 2020
İstanbul

ketebe.com

Ketebe Yayınları

Sertifika No. 34989

Maltepe Mahallesi Fetih
Caddesi No: 6 Dk: 2
Topkapı 34010 İstanbul
Tel: 212 612 29 30
e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt

Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad.
No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok
Kat: 2 34310 Haramidere -
Avcılar / İstanbul Sertifika No: 44452
Tel: 212.412 17 00

© **Kitabın orijinal adı: *Elements of Surprise: Our Mental Limits and the Satisfactions of Plot***

Eserin Türkiye hakkı Akcalı Ajans aracılığıyla Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.'ne aittir. İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Şaşırtmanın Felsefesi

Edebiyatta ve Sinemada Şaşırtma Unsurları

VERA TOBIN

TÜRKÇESİ

DİLÂRÂ YABUL İŞLEYEN

KETEBE

Vera Tobin

ABD Ohio'daki Case Western Reserve Üniversitesi'nde Bilişsel Bilim Bölümü'nde görev yapan Tobin, çalışmalarında biliş, dil ve anlatı arasındaki bağlantıya odaklanmaktadır. Özel ilgi alanı bilişsel önyargılar ve diğer insanların zihinleri hakkında düşünme şeklimizdir. İnsanların anlatıları nasıl yorumladıkları ve inşa ettikleri üzerine de çalışan yazar, edebiyat ve sinemanın sosyal bilişin farklı alanlarından nasıl yararlandığı sorusuna cevap aramayı sürdürmektedir. Bu kitabın orijinali olan *Elements of Surprise: Our Mental Limits and the Satisfactions of Plot* isimli eser, 2018 yılında Harvard University Press tarafından yayımlanmıştır.

Dilârâ Yabul İşleyen

1993 yılında İstanbul'da doğdu. Çağaloğlu Anadolu Lisesi'nde eğitim gördükten sonra Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. Hâlihazırda Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü'nde yüksek lisans çalışmalarına devam etmektedir. Alanında birçok rapor yazımı ve çevirinin yanı sıra dergi ve diğer yayın mecralarında yazı, derleme ve röportajları mevcuttur. Edebiyat, sanat tarihi ve tasavvuf alanlarına ilgi duyan çevirmen, İngilizce ve Almandan kitap çevirileri yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	9
1. Temel Problemler.....	23
2. Bilginin Laneti.....	65
3. Sürprizin Poetikası.....	95
4. Varlıkları İsimlendirmek.....	133
5. İfşalar, Tanımalar ve Olay Örgüsünün Yarattığı Tatmin	167
6. Güvenilmezlik Şaşırtmaca Olduğunda.....	211
7. Anlatının Kendisi Şaşırtmaca Olduğunda.....	243
8. Pek Çok Şey Gün Gibi Ortada (Artık Sona Gelmiş Bulunuyoruz).....	279
Teşekkür.....	285
Kaynakça.....	287

Jane ve Steve'e

GİRİŞ

Sürprizin pek çok çeşidi vardır: Hiç beklemediğimiz olaylar, zihnimizdeki beklentiler ile deneyimlerimiz arasındaki uyumsuzluklar ve derinlerde saklanan inançları baltalayıcı ve şaşırtıcı ifşalar. Yüksek sesli bir patlamadan, bir şakanın en can alıcı noktasından ya da bir deneyin sonuçlarından dolayı şaşkınlığa uğrayabiliriz. Başkalarını şaşırtabilir ve hatta -tuhaf olsa da- kendimizi de hayrete düşürebiliriz. Sürprizler şok edici olabilir ya da bazen o kadar belli belirsiz olurlar ki neredeyse fark etmeyiz bile. Bize çok keyif verebilirler. Çoğu zaman yeniliği sadece yenilik olsun diye ararız. Ama sürprizler hem üzüntü verici hem de dikkat dağıtıcı olabilirler ve pek çok değerli bilişsel kaynaktan beslenirler. İşlerimizi halletmek için öngörüye dayanırız. Bu kitapta üstünde durduğum türden şaşırtmacalar, geniş şaşırtmacalar dünyasını oluşturan alt kümelerin de alt kümesi olan küçük bir alanı yansıtmaktadır.

Ben bunları “iyi kurulu” sürprizler olarak tanımlıyorum. Buradaki “iyi kurulu” kavramı, on dokuzuncu yüzyılda Aristoteles’in öğretileri (Neoklasik Fransız Akademisi’ne uygun olarak) ile Paris Boulevard tiyatrolarının popüler değişmelerini bir araya getirip harmanlayarak toplumun ilgisini çeken